

До разової спеціалізованої ради PhD 16757
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата педагогічних наук, доцента
кафедри німецької філології та методики навчання
німецької мови Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
Обіход Інни Василівни
на дисертацію Блумгардт Софі на тему:
«Формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої
німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки**

**Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими
програмами, планами, темами.**

Рецензована робота є актуальною і своєчасною з огляду на низку чинників. По-перше, підготовка майбутніх учителів іноземних мов є важливим питанням сучасної освіти у зв'язку зі зростанням ролі іноземних мов у професійній діяльності та міжкультурній комунікації, серед яких чільне місце посідає німецька мова. По-друге, особливого значення набувають рецептивні види мовленнєвої діяльності, оскільки сформованість компетентностей в аудіюванні та читанні забезпечує здатність майбутніх учителів сприймати, розуміти й опрацьовувати іншомовну інформацію, а також повноцінно брати участь у міжкультурній комунікації. По-третє, варто зазначити можливості інтегрованого навчання аудіювання та читання, яке, незважаючи на його значний методичний потенціал, не було належним чином обґрунтоване у вітчизняній та зарубіжній методиці навчання іноземних мов. По-четверте, важливим є розроблення ефективної методики формування у майбутніх

учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні з урахуванням сучасних тенденцій іншомовної освіти та відповідних науково-методичних положень.

Про актуальність обраної теми свідчить також недостатня дослідженість окресленої проблеми, що переконливо доведено авторкою рецензованої роботи.

Відтак можемо стверджувати, що звернення С. Блумгардт до проблеми формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні є своєчасним і логічним, оскільки спрямоване на розв'язання важливої проблеми сучасної педагогічної науки.

Зміст дисертації С. Блумгардт відповідає предметній області спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Тема дослідження безпосередньо корелює з науковою проблематикою кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та виконана в межах науково-дослідної теми «Теоретичні та методичні засади навчання іноземних мов здобувачів освіти різних рівнів» (номер державної реєстрації 0123U101887).

Наукова новизна та обґрунтованість отриманих результатів.

У роботі вперше теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, яка ґрунтується на інтегрованому формуванні цільових компетентностей відповідно до спільності психолінгвістичних і когнітивних механізмів аудіювання та читання, типологічної подібності рецептивних умінь і єдності стратегій опрацювання інформації; передбачає поетапне формування мовленнєвих навичок, рецептивних умінь і навчально-стратегічної компетентності; реалізацію системи вправ, структурованої відповідно до етапів навчання, а також моделі організації навчання, що поєднує диференційоване й інтегроване формування мовленнєвих навичок та рецептивних умінь;

удосконалено зміст формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, критерії відбору навчального матеріалу; подальшого розвитку набуло визначення критеріїв оцінювання рівня сформованості німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, а також положення інтегрованого формування компетентностей в рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

Отримані С. Блумгардт результати дослідження є належним чином обґрунтованими. Теоретичні положення дисертації базуються на критичному аналізі та узагальненні вітчизняних і зарубіжних наукових праць з методики навчання іноземних мов, педагогіки, психології, лінгвістики та психолінгвістики. Авторкою враховано сучасні положення щодо формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів, психологічних і психолінгвістичних механізмів аудіювання та читання, інтегрованого навчання видів мовленнєвої діяльності, формування навчальних стратегій, професійної спрямованості іншомовної підготовки. На цій основі визначено теоретичні передумови інтегрованого формування компетентностей в аудіюванні та читанні, відповідні принципи, цілі та зміст навчання, що забезпечило належне теоретичне підґрунтя для розроблення авторської методики.

Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується також використанням комплексу взаємопов'язаних теоретичних та емпіричних методів і проведенням експериментального навчання. Результати засвідчили позитивну динаміку в усіх експериментальних групах: середній коефіцієнт навченості після експерименту становив 0,75 та 0,82 в ЕГ–1 та ЕГ–2 і 0,74 та 0,84 в ЕГ–3 та ЕГ–4 відповідно. Достовірність отриманих даних перевірено за допомогою критерію ϕ^* Фішера та U-критерію Манна–Уїтні, що дало змогу підтвердити ефективність запропонованої методики та визначити її більш ефективний варіант.

Відтак можемо стверджувати, що сформульовані в дисертації положення та висновки мають належне теоретичне й експериментальне обґрунтування.

Практичне значення одержаних результатів полягає насамперед у можливості реалізації запропонованої методики у професійній іншомовній підготовці майбутніх учителів німецької мови. Її практичне наповнення становлять дібрані професійно орієнтовані матеріали, розроблені авторкою комплекси вправ та методичні рекомендації щодо організації інтегрованого формування компетентностей в аудіюванні та читанні.

Важливим вважаємо те, що представлені в дисертації методичні розробки можуть бути використані викладачами під час навчання практичного курсу німецької мови, професійно орієнтованого іншомовного спілкування та методики навчання іноземних мов. Практичну цінність мають також визначені об'єкти контролю та запропоновані завдання для перевірки сформованості відповідних умінь студентів. Окремі положення й матеріали дослідження можуть бути враховані під час підготовки навчально-методичного забезпечення для професійної іншомовної підготовки майбутніх учителів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

Структура дисертаційної роботи С. Блумгардт є логічною та послідовною, а її зміст підпорядкований розв'язанню поставлених дослідницьких завдань. Простежується належний взаємозв'язок між теоретичною, методичною та експериментальною частинами роботи.

У вступі авторкою обґрунтовано актуальність теми, визначено основні компоненти наукового апарату дослідження, які є взаємоузгодженими та відповідають загальній логіці дисертаційної роботи.

У першому розділі висвітлено теоретичні засади формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності в аудіюванні та читанні, проаналізовано психолінгвістичні особливості інтегрованого навчання цих видів мовленнєвої діяльності, обґрунтовано відповідні принципи, цілі та зміст

навчання. На основі аналізу вітчизняних і зарубіжних досліджень С. Блумгардт визначає низку методичних положень, які надалі простежуються в розробленій методиці. Зокрема, це інтегроване формування компетентностей в аудіюванні та читанні, поєднання диференційованого та інтегрованого навчання цих видів мовленнєвої діяльності, використання автентичних професійно орієнтованих і мультимодальних матеріалів, розвиток навчальних стратегій та автономії студентів, урахування професійної спрямованості підготовки майбутніх учителів німецької мови тощо

. На особливу увагу заслуговує обґрунтування взаємозв'язку аудіювання та читання з огляду на спільність механізмів сприймання й опрацювання інформації. Важливо, що визначені в першому розділі положення надалі конкретизовано в розробленій системі вправ та моделі організації навчання.

У другому розділі представлено методику формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні. Варто позитивно оцінити комплексний характер запропонованої методики, яка охоплює взаємопов'язані компоненти: критерії відбору навчального матеріалу, систему вправ та модель організації навчання. Особливо цінною вважаємо розроблену систему вправ, спрямовану на формування різних видів аудіювання та читання, розвиток відповідних навчальних стратегій, роботу з професійно орієнтованими аудіо-, аудіовізуальними та письмовими матеріалами, а також інтегроване опрацювання інформації, отриманої з різних джерел. Окремо відзначимо наведені авторкою численні приклади вправ, які конкретизують запропоновану систему та демонструють її практичну реалізацію на визначених етапах формування досліджуваної компетентності. Вважаємо, що це підвищує практичну цінність розробленої методики та сприяє можливості її використання викладачами в освітньому процесі. На увагу заслуговує також розробка двох варіантів моделі організації навчання, що дало змогу надалі експериментально перевірити їх ефективність.

У третьому розділі висвітлено організацію і перебіг експериментального навчання, представлено аналіз отриманих результатів та сформульовано методичні рекомендації. Дисертанткою визначено об'єкти контролю, серед яких уміння різних видів аудіювання та читання, а також уміння узагальнювати інформацію, отриману з різних джерел. Вважаємо доцільним наведення конкретних прикладів експериментальних завдань, які дають змогу простежити, яким чином здійснювалася перевірка сформованості відповідних умінь студентів, та конкретизують зміст експериментального навчання. Варто зауважити, що експериментальна перевірка була спрямована не лише на визначення ефективності розробленої методики загалом, але й на порівняння двох варіантів моделі її реалізації. Отримані результати засвідчили більшу ефективність варіанта Б, який передбачає самостійне опрацювання студентами частини навчального матеріалу до аудиторного заняття та збільшення аудиторного часу на розвиток інтегрованих умінь. Практичну цінність мають також запропоновані дисертанткою методичні рекомендації, у яких узагальнено особливості організації інтегрованого формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні.

Сформульовані висновки відповідають поставленим завданням та відображають основні результати проведеного дослідження.

Варто відзначити й додатки до дисертації, у яких представлено опитувальні листи студентів і викладачів та результати проведених опитувань, результати доекспериментальних і післяекспериментальних зрізів, анкету для студентів після завершення експериментального навчання та отримані відповіді. Представлені матеріали доповнюють основний зміст дисертації та конкретизують окремі аспекти організації і проведення дослідження.

Загалом зміст дисертації засвідчує послідовність проведеного дослідження та належний взаємозв'язок його теоретичної, методичної й експериментальної складових. Поставлені завдання знайшли відображення у відповідних розділах роботи, а отримані результати належним чином

узагальнені у висновках. Це дає підстави позитивно оцінити зміст дисертаційної роботи С. Блумгардт та її завершеність.

Під час ознайомлення з дисертаційною роботою порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Використані авторкою положення інших науковців супроводжуються відповідними посиланнями на джерела.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях.

Результати дисертаційного дослідження представлено в 9 наукових працях С. Блумгардт, зокрема у 4 статтях у фахових виданнях України та 5 тезах доповідей на наукових конференціях. Зміст опублікованих праць відображає основні напрями проведеного дослідження та охоплює проблематику всіх розділів дисертації.

Оцінка рівня виконання наукового завдання та рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Виконання дисертаційного дослідження свідчить про достатній рівень методологічної підготовки С. Блумгардт та її здатність самостійно здійснювати науковий пошук. Авторка опрацювала широке коло вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, здійснила їх аналіз та узагальнення, визначила положення, які стали основою для розроблення власної методики.

Позитивної оцінки заслуговує послідовність дослідницької роботи: сформульовані теоретичні положення конкретизовано в методиці, результативність якої надалі перевірено експериментально. Для вирішення поставлених завдань авторкою доцільно використано теоретичні й емпіричні методи дослідження, а отримані експериментальні дані проаналізовано із застосуванням методів математичної статистики.

Важливим показником дослідницької компетентності С. Блумгардт вважаємо також організацію експериментальної перевірки двох варіантів моделі навчання. Їх зіставлення дало змогу не лише підтвердити результативність розробленої методики, а й встановити переваги одного з варіантів її реалізації та належним чином інтерпретувати отримані результати.

Отже, характер і результати виконаної роботи дають підстави позитивно оцінити рівень виконання поставленого наукового завдання та готовність С. Блумгардт до самостійної науково-дослідної діяльності.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.
Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Софі Блумгардт, виокремлюємо деякі положення дискусійного характеру:

1. На інтеграційному етапі запропонованої методики передбачено завдання на узагальнення та використання інформації, отриманої під час читання й аудіювання, в усному та писемному спілкуванні. Водночас виконання таких завдань передбачає залучення вмінь говоріння та письма, тоді як дослідження спрямоване передусім на формування компетентності в аудіюванні та читанні. У зв'язку з цим хотілося б уточнити, чи враховувався під час оцінювання можливий вплив рівня сформованості вмінь студентів у говорінні та письмі на отримані результати.

2. У запропонованій методиці значна роль відводиться самостійній роботі студентів, особливо у варіанті Б, де частина навчального матеріалу опрацьовується до аудиторного заняття. Оскільки ефективність такого навчання залежить від систематичності виконання студентами самостійних завдань, у роботі варто було б уточнити, яким чином здійснювався контроль за їх виконанням.

3. У підрозділі 1.1 узагальнено результати проаналізованих досліджень та визначено низку методичних положень, які доцільно враховувати під час розроблення методики, серед яких – залучення цифрових технологій. Зважаючи на їх важливість у сучасному освітньому процесі, хотілося б дещо детальнішого пояснення, які саме цифрові технології та ресурси використано в запропонованій методиці та на яких етапах навчання вони застосовувалися.

Висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та можуть певною мірою розглядатися як напрями подальших наукових пошуків авторки.

Загальний висновок. Аналіз дисертаційного дослідження Блумгардт Софі «Формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні» та опублікованих за його результатами наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація є оригінальною, самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що сукупно розв'язують конкретне наукове завдання, яке має теоретичне й практичне значення для педагогічної науки.

Дисертаційна робота Блумгардт Софі «Формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні» відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.), і «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а її автор, Блумгардт Софі, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології
та методики навчання німецької мови
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Інна ОБІХОД

